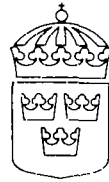


Jordbruksutskottets yttrande

1986/87:3 y

om vissa åtgärder m. m. efter Tjernobylyolyckan
(prop. 1986/87:18 bil. 2)



JoU
1986/87:3 y

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har den 14 oktober 1986 anhållit om jordbruksutskottets yttrande över proposition 1986/87:18 (bilaga 2) om vissa åtgärder m. m. efter Tjernobylyolyckan jämte eventuella motioner med anledning av propositionen.

Jordbruksutskottet behandlar i förevarande yttrande de förslag regeringen framlagt i bilaga 2 efter föredragning av dåvarande jordbruksminister Svante Lundkvist – avseende åtgärder för bl. a. jordbruks- och renskötselföretag – samt av miljöminister Birgitta Dahl – avseende statens strålskyddsinstituts förslag till åtgärder. I anslutning härtill behandlar utskottet motioner med anledning av propositionen, i den mån de berör frågor inom utskottets beredningsområde.

Propositionen

Regeringen (jordbruksdepartementet) har i proposition 1986/87:18 (bilaga 2) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer som i propositionen redovisats för ersättning på grund av radioaktivt nedfall,
2. till Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall på tilläggsbudget I för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 250 000 000 kr.,
3. till Bidrag till statens strålskyddsinstitut på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

Motioner

Motion 1986/87:N104 av Martin Olsson och Karin Israelsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en helhetssyn på samerna och erforderliga åtgärder för att skydda de samiska näringarna med anledning av både den inträffade och ev. kommande kärnolyckor,
2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om införande i skattelagstiftningen av s. k. renkonto fr. o. m. inkomståret 1986,
3. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om uppräknings av prisstödet till rennäringen för innevarande budgetår.

Motion 1986/87:N105 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 6), att riksdagen beviljar de resurshöjningar som begärts av generaltullstyrelsen.

JoU 1986/87:3 y

Motion 1986/87:N107 av Hans Dau och Ingrid Hemmingsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett sammanhållet åtgärdsprogram,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av ett s. k. renkonto fr. o. m. inkomståret 1986.

Motion 1986/87:N108 av John Andersson (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder i anledning av det radioaktiva nedfallet från Tjernobylolyckan.

Motion 1986/87:N109 av Jens Eriksson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samma regler för ersättning skall gälla för fisket som gäller för jordbruk, trädgårdsnäring och rennäring.

Motion 1986/87:N110 av Paul Lestander m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till renkonto som kan tillämpas vid taxeringen av 1986 års inkomster,

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till kompensation till samer för fördyrade levnadsomkostnader, skador på jakt och fiske för avsalu, förluster för utebliven sommarslakt samt utvecklingsstöd till samebyar,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till riktad uppdragsforskning för framtagande av lämpliga typer av cesiumfritt renfoder, gärna som utvecklingsprojekt inom samebyarna.

Motion 1986/87:N111 av Nils Häggström och Börje Hörnlund (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 2-4),

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag om förstärkta resurser för forskning om effekterna av det radioaktiva nedfallet för de nordnorrländska länen i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att samhället skall svara för kostnaderna vid all provtagning av produkter och regelbundet redovisa värden för strålningsintensiteten för fisk och vilt m. m. i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ersättning för förluster och merkostnader med anledning av det radioaktiva nedfallet från olyckan i Tjernobyl till samer med kombinationssysselsättningar.

Motion 1986/87:N113 av Ivar Franzén m. fl. (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 7), att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för ersättning till enskilda, företag och områden för förluster och merkostnader på grund av radioaktivt nedfall som en följd av olyckan i Tjernobyl.

Motion 1986/87:N114 av Gunnar Björk i Gävle och Gunnel Jonäng (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 4, 6–7 och 10)

JoU 1986/87:3 y

4. att riksdagen beslutar att ett landsomfattande förvaringssystem för radioaktiva olyckor skall upprättas,

6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av förstärkning av kompetensen hos myndigheter,

7. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om långsiktiga forskningsinsatser kring livsmedelsproduktion och de areella näringarna,

10. att riksdagen beslutar att en monitor för mätning av radioaktivt jod permanent placeras i Gävle.

Motion 1986/87:N115 av Görel Thurdin och Martin Olsson (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 1, 2 och 6).

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppdrag åt fiskeristyrelsens utredningsavdelning i Härnösand att utföra forskningsprojekt om rehabilitering av fiskevatten i enlighet med motionen,

2. att riksdagen beslutar att bland ersättningsberättigade grupper även inräkna fiskesamer och fiskevattenägare,

6. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om forskning kring livsmedelsförsörjningen i samband med radioaktivt nedfall.

Hearing

Ordföranden i lantbruksstyrelsens renradiagrupp, avdelningsdirektör Bengt Ekendahl, har inför utskottet redogjort för renradiagruppens verksamhet och i samband därmed besvarat frågor.

Uppvaktning

Representanter för Svenska samernas riksförbund har vid uppvaktning inför utskottet framfört synpunkter på följderna för rennäringen och – på sikt – den samiska kulturen av det radioaktiva nedfallet härrörande från Tjernobyl. I samband därmed har de överlämnat en till riksdagen ställd skrivelse vartill fogats avskrift av Riksförbundets skrivelse till regeringen från september 1986.

Utskottet

Ärendet är föranlett av följdverkningarna i Sverige av kärnkraftsolyckan i Tjernobyl i Sovjetunionen den 26 april 1986. Redan kort tid efter olyckan stod det klart att nedfallet av radioaktiva ämnen i Sverige var väsentligt allvarligare och mera omfattande än i de flesta andra länder i Västeuropa. Det stod också klart att en rad åtgärder behövde vidtas i Sverige för att begränsa de skadliga konsekvenserna och därefter att för framtiden åstadkomma en bättre beredskap inför liknande situationer.

Regeringen tillsatte i maj en särskild grupp som fick i uppdrag att inom regeringskansliet initiera och samordna de åtgärder som visar sig befogade med anledning av det radioaktiva nedfallet. I gruppen, som leds av företrädare för statsrådsberedningen, ingår statssekreterare från jordbruks-, industri- samt civildepartementen.

På myndighetsplanet har regeringen lämnat uppdraget att samordna frågor rörande kontroll av skadeverkningarna, tillåtna riktvärden, åtgärder när riktvärdena överskrids samt ersättning till drabbade till en grupp generaldirektörer under ledning av naturvårdsverkets chef.

För de områden i landet där det radioaktiva nedfallet varit störst utfärdade lantbruksstyrelsen den 21 maj 1986 rekommendationer om åtgärder för att minska skadeverkningarna. Riktvärden för radioaktiva ämnen i livsmedel anges av statens livsmedelsverk. Målsättningen har varit att hålla de radioaktiva ämnena i livsmedel på en så låg nivå att inga onödiga doser överförs till människan genom maten. Regeringen har beslutat att ersättning skall utgå för produkter från jordbruks- trädgårds- och renskötsel företag som inte får saluföras på grund av att dessa produkter innehåller högre halter av radioaktiva ämnen än riktvärdena (SFS 1986:621).

I avvaktan på att slutlig skadereglering kan ske beslutade regeringen den 29 maj 1986 att ställa 25 milj. kr. till lantbruksstyrelsens förfogande för förskottsutbetalning till drabbade jordbrukare och till trädgårdsföretagen. Beslut har också fattats om ersättning till älgjägare.

Med stöd av regeringens beslut om ersättning har lantbruksstyrelsen beträffande jordbruks- och trädgårdsföretag beslutat i huvudsak följande.

Enligt lantbruksstyrelsens föreskrifter lämnas ersättning till jordbruksföretag för de kostnader som har orsakats av försenad betessläppning, för minskad avkastning i mjölkproduktionen till följd av detta och för mjölk som har kasserats. Vidare lämnas ersättning för kasserade slaktdjurskroppar och för merkostnader och försämrat ekonomiskt utbyte av slaktdjur då slakten skett vid annan tidpunkt än vad den eljest skulle ha gjort. Ersättning ges också för foder som kasserats och för sanering av vallar.

Till trädgårdsföretag lämnas enligt lantbruksstyrelsens föreskrifter ersättning för produkter som omfattas av försäljningsförbud och för vissa frilandsodlade trädgårdsprodukter som kasserats. För sanering av vissa frilandsodlingar utgår ersättning för kostnader, förluster, merarbete och nytt växtmaterial.

De renskötande samerna är en grupp som har drabbats hårt av nedfallet från Tjernobyl.

I fråga om renskötsel företag har statens livsmedelsverk och lantbruksstyrelsen efter samråd med Svenska samernas riksförbund beslutat i huvudsak följande. Renar från områden där förhöjda halter av radioaktiva ämnen uppmäts måste slaktas på kontrollslakteri. Beslutet omfattade till en början Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län, men har nu utsträckt till att avse även Norrbottens län. Cesiumhalterna har nämligen ökat hos renarna under hösten när de övergått till att beta lav. Cesiumhalten i varje enskild renkropp undersöks. Vid för höga halter av radioaktiva ämnen kasseras renkroppen. Renägarna erhåller ersättning motsvarande marknadspriset från slakteriföretagen enligt gängse rutiner för samtliga slaktade renar, dvs.

även för sådana som inte godkänts, som livsmedel på grund av för hög cesiumhalt. Kontrollslakterierna erhåller sedermera ersättning från lantbruksstyrelsen för de renkroppar som inte kunnat godkännas som livsmedel av detta skäl. De erhåller också ersättning för sina hanteringskostnader för dessa renkroppar. Ersättning till renägare kan utgå även för tidigareläggning av slakt, utfodring av renar och för merkostnader för anskaffning av matrenar.

Enligt förordningen (1986:690) om ersättning för fällda älgar med för höga halter av radioaktivitet lämnas ersättning för sådana älgar som förstörs eller tas om hand av slakteri. Ersättning utgår med 2 200 kr. för vuxen älg och 1 000 kr. för älgkalv.

Jordbruksministern framhåller att det är svårt att i dag beräkna det sammanlagda medelsbehovet för de av regeringen beslutade ersättningarna. Uppskattningsvis kan detta röra sig kring 250 milj. kr. Regeringen föreslår mot den bakgrunden att detta belopp anvisas och att ersättningarna bestrids från ett nytt förslagsanslag under nionde huvudtiteln, betitlat Ersättningar på grund av radioaktivt nedfall.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag i anslagsfrågan. Det tillstyrks.

Riktlinjer för ersättning

I propositionen framhålls att ersättningsfrågorna ännu inte har kunnat slutbehandlas för alla områden. Sveriges fiskares riksförbund har i skrivelse till regeringen yrkat att ersättning skall utgå till bl. a. licensierade fiskeföretag för kostnader och förluster på grund av det radioaktiva nedfallet. Till regeringen har vidare inkommit skrivelser från bl. a. Svenska samernas riksförbund, Sveriges fiskevattenägareförbund, Sveriges frukt- och grönsaksdistributörers förening, Sveriges Hotell- och Restaurangförbund, Nordisk Hotell- och Restaurantförbund och Sveriges köpmannaförbund, vilka begär ersättningar och åtgärder av skilda slag.

Enligt föredragandens mening kan inte i dag överblickas den fullständiga omfattningen och konsekvenserna av de skador som föranletts av Tjernobolyckan. Han förordar därför att i den mån ytterligare krav reses om kompensation till följd av radioaktivt nedfall efter kärnkraftsolyckan bör frågor om ersättning prövas i huvudsak efter de principer som har tillämpats för tidigare beslut om ersättning. Regeringen bör i förekommande fall kunna besluta om ersättning från anslaget.

De kostnader som myndigheterna har med anledning av kärnkraftsolyckan och som inte täcks genom särskilda anslag bör liksom hittills vid behov täckas genom överskridande av resp. myndighetsanslag. Mot den angivna bakgrunden föreslås i propositionen att riksdagen godkänner de riktlinjer som redovisats.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att regeringen i industridepartementet överväger ersättningsbehoven hos olika vidareförädlingsföretag som drabbats av minskade eller uteblivna leveranser från råvaruproducenterna. På grundval av en inventering från berörda länsstyrelser av uppkomna förluster hos i första hand företag som för sin verksamhet är beroende av

leveranser från renskötsel företag samt av bär, fisk och vilt kommer regeringen enligt bilaga 3 till propositionen att ta ställning till ersättningsprinciper i vad gäller olika verksamheter. Regeringen har sedermera i avvaktan på mer definitiva ställningstaganden, beslutat ge tillfälliga, ränte- och amorteringsfria lån till vissa företag med akuta svårigheter.

Riktlinjerna för ersättning diskuteras i flera motioner. Enligt motion N113 av Ivar Franzén m. fl. (c) bör samtliga enskilda företag och områden som till följd av olyckan i Tjernobyl åsamkats kostnader och förluster ha rätt till ersättning (yrkande 5). Det måste ankomma på regeringen att fastställa principerna för ersättning. Motionärerna understryker emellertid att slentrianmässig tillämpning av tidigare ersättningsregler inte får ske. Varje ansökan om ersättning från ett företag måste noggrant prövas utifrån förutsättningarna i det aktuella fallet. Den konkreta prövningen bör ske av de regionala organen i berörda områden. I motionen framhålls även att det radioaktiva nedfallet påverkar den sociala och kulturella miljön för alla boende i de drabbade områdena. Förstörda möjligheter till jakt och fiske, bär- och svamplockning samt ökad oro för hur nedfallet påverkar hälsa och miljö på lång sikt har givit invånarna i dessa områden en försämrad livskvalitet – en förlust som inte kan ersättas med ekonomiska anslag, hävdar motionärerna. Ett likartat resonemang förs i motion N108 av John Andersson (vpk). I motionen erinras om att det radioaktiva nedfallet inneburit stora problem för många människor, främst i skogslänens glesbygder. För t. ex. fjällbor som har en stor naturhushållning och vars enda inkomst utgörs av vad de kan sälja av fisk och vilt har situationen blivit ohållbar. Om inte dessa människor får hjälp måste de flytta, anser motionären och yrkar i nu berörd del på omgående hjälp till fjällbefolkning och människor med likartade förhållanden. I motionen yrkas även att mätutrustning installeras i de hårt drabbade kommunerna. All provtagning som människorna i området anser nödvändiga bör ske gratis. Utrustning såväl som provtagning bör bekostas av staten. Samma uppfattning redovisas i motion N111 av Nils Häggström och Börje Hörnlund (c) som även anser att samhället bör regelbundet redovisa värden för strålningsintensiteten för fisk och vilt m. m. (yrkande 3).

I motionerna N104 av Martin Olsson och Karin Israelsson (c), N107 av Hans Dau och Ingrid Hemmingsson (m) och N110 av Paul Lestander m. fl. (vpk) framhålls särskilt de problem samerna och rennäringen drabbats av på grund av Tjernobylolyckan. I motionerna erinras om att Svenska samernas riksförbund vänt sig till regeringen i en särskild skrivelse och begärt vissa åtgärder utöver dem som hittills vidtagits eller beslutats. Vägledande för samhällets hela insatser måste vara att åter bygga upp en framtidstro hos de renskötande samerna och att samhällets insatser präglas av en helhetssyn, framhålls det i motion N107. Ett sammanhållet åtgärdsprogram bör utarbetas av ett centralt organ, lämpligen lantbruksstyrelsens renradiakgrupp (yrkande 1). Ett motsvarande yrkande framläggs i motion N104, yrkande 1. Enligt motion N110 bör riksdagen hemställa om förslag till kompensation till samer för fördyrade levnadsomkostnader, skador på jakt och fiske för avsalu, förluster för utebliven sommarslakt samt utvecklingsstöd till samebyar (yrkande 2).

I motion N111 (c) framhålls att hänsyn bör tas till en speciell grupp samer,

nämligen sådana som blott delvis livnär sig på renskötseln och i övrigt har inkomster från fiske, jakt, bärplockning och turism, när ersättningen till drabbade fördelas (yrkande 4). Enligt motion N115 av Görel Thurdin och Martin Olsson (c) bör bland ersättningsberättigade grupper även inräknas fiskesamer och fiskevattenägare.

Enligt motion N109 av Jens Eriksson (m) bör riksdagen som sin mening uttala att samma regler för ersättning skall gälla för fisket som gäller för jordbruk, trädgårdsnäring och rennäring. Enligt motionärens mening ger uttalanden i propositionen om ersättning åt fiske icke någon garanti för likvärdig behandling med de nämnda näringarna.

Utskottet får för egen del anföra följande.

Enligt utskottets mening har ersättningen till jordbruksföretag, trädgårdsföretag, rennäringföretag och älgjägare för förluster och merkostnader till följd av radioaktivt nedfall fungerat förhållandevis väl, med hänsyn tagen till det oväntade i den situation som uppstod efter Tjernobylnkatastrofen. Utskottet delar regeringens uppfattning att man även vid framtida bedömningar av ersättningsbehoven i huvudsak bör följa de principer som därvid har tillämpats, nämligen att förluster och merkostnader ersätts.

Som framhålls i flera motioner kommer frågorna i fortsättningen att i många fall bli mer svårbedömda. Det blir nödvändigt att vid bestämmande av ersättningen ta hänsyn till sociala och kulturella aspekter som har att göra med livskvaliteten och människors oro för de långsiktiga följderna av det radioaktiva nedfallet. Som även framhålls i motion N108 gäller detta icke minst fjällbefolkningen – som till stor del levt på naturhushållningsbasis – och människor med likartade förhållanden. Utskottet utgår från att hjälpen i sådana fall lämnas både snabbt och effektivt. Den radioaktiva nedsmutsningen av mark, växter och vatten förväntas kunna pågå i flera år i stora delar av landet. Om det inte är möjligt att fastställa ersättningsbehovet omedelbart bör myndigheterna kunna föranstalta om förskottsbetalning.

När det gäller fisket och de garantier som efterlysts i flera motioner får utskottet erinra om att den omfattande radioaktiviteten i sjöar och vattendrag kunnat konstateras först på sensommaren. Som svar på en fråga i riksdagen har jordbruksminister Mats Hellström meddelat att de ansökningar om ersättning som inkommit från fisket och fiskberedningsindustrin samt de inventeringar som genomförts av länsstyrelserna nu bereds i regeringskansliet med inriktning på att besked skall kunna lämnas till de skadedrabbade utan onödig tidsfördröjning.

Den fråga som väckts i motionerna N108 och N111 om kommunernas utrustning med mätinstrument och gratis provtagning har även tagits upp i en interpellationsdebatt i riksdagen. Miljöministern framhöll därvid att regeringen avser att se till att kommunerna skall få bästa möjliga utrustning för att kunna hjälpa människor med information, mätningar och annat. Samtidigt påpekade hon att kommunerna på sina håll har utnyttjat sin kommunala självbestämmanderätt och tar ut avgifter för analyser, medan statens analyser är gratis.

När det gäller regeringens allmänna inställning i ersättningsfrågan förklarade miljöministern att den särskilda statssekreterargruppen och den särskil-

da gruppen av generaldirektörer har till uppgift att följa utvecklingen och föreslå de ytterligare insatser som behövs. Själv hade hon vid besök i de berörda områdena haft samtal med företrädare för bl. a. kommuner, länsstyrelser och lantbruksnämnder och därvid sökt sprida känslan av att alla måste arbeta för att ge en bra hjälp till de drabbade. Hon försäkrade att arbetets inriktning är att ge bästa tänkbara hjälp till de drabbade grupperna. Enligt regeringens mening vore det emellertid fel att redan nu genom alltför detaljerade beslut låsa sig. I stället vill man vara öppen för de insatser som behövs och vara beredd att göra dem. Systemet med förskottsbetalning har redan utnyttjats för ersättningen till jordbrukare, trädgårdsmästare och samer. Det kan finnas fler som behöver hjälp med motsvarande system, förklarade miljöministern.

Den näringsgren som i sin helhet drabbats hårdast av det radioaktiva nedfallet från Tjernobyl är *rennäringen*. Eftersom rennäringen utgör en bas för den samiska kulturen innebär det inträffade ett hot mot hela denna folkminoritets kultur och traditioner. I propositionen framhåller miljöministern att bevarandet och utvecklandet av den samiska kulturen är en angelägen uppgift. Denna utgångspunkt har väglett de insatser som från samhällets sida har vidtagits för samerna med anledning av reaktorolyckan i Tjernobyl.

Motionsyrkandena om ytterligare åtgärder till förmån för rennäringen och den samiska kulturen tar samtliga sin utgångspunkt i den tidigare omnämnda skrivelsen till regeringen från Svenska samernas riksförbund, SSR. Vid sin uppvaktning hos utskottet underströk SSR:s representanter ytterligare vikten av att ett samlat åtgärdsprogram antas till följd av Tjernobylolyckan och dess konsekvenser. Delegationen uppehöll sig bl. a. vid yrkandet om att mandatet för lantbruksstyrelsens renradiagrupp utvidgas till att omfatta frågor rörande fördyrade levnadsomkostnader, jakt och fiske för avsalu, konsekvenserna av slaktstoppet under sommaren, ökad administration inom samebyarna och SSR samt utvecklingsstöd till samebyarna. Vidare berördes frågan om renforskningens organisation och lokalisering, införande av renkonto, höjning av prisstödet till rennäringen och initiativ till en gemensam nordisk samisk utredning.

Utskottet får för sin del anföra följande.

Lantbruksstyrelsens renradiagrupp är sammansatt av företrädare för lantbruksstyrelsen, lantbruksuniversitetet och samernas riksförbund. Till gruppen har även knutits en veterinär och en renägare. Gruppen har enligt sina direktiv att utreda frågan om ersättning från staten till renägare som drabbas av inkomstbortfall och/eller merkostnader till följd av det radioaktiva nedfallet i Sverige. Arbetsgruppen skall även undersöka förutsättningarna att genom olika åtgärder (tillskottsutfodring etc.) minska de genom nedfallet uppkomna konsekvenserna för rennäringen. Den skall i sitt arbete hålla kontakt med vederbörande centrala myndigheter som jordbruksnämnden, livsmedelsverket, strålskyddsinstitutet och statens veterinärmedicinska anstalt.

Inom ramen för sitt uppdrag har gruppen enligt vad utskottet inhämtat vid hearing föranstaltat om full ersättning till renägare för slaktade djur som

kasserats. En omfattande rådgivning har utgått med ledning av mät- och analysresultat om var bete bäst bör bedrivas med hänsyn till radioaktiviteten i fodret, när ersättningsfoder bör sättas in osv. För att minska fördrjade levnadsomkostnader har gruppen föranstaltat om bidrag för inköp, forsling och infrysning av matrenar. En tjänsteman på samernas riksförbunds kansli har avdelats för att på heltid ägna sig åt de frågor som föranletts av det radioaktiva nedfallet. Utskottet utgår från att riksförbundets kostnader för vederbörande kommer att ersättas av statsmedel från det nu föreslagna anslaget. På förslag av gruppen har en överenskommelse träffats mellan lantbruksstyrelsen och domänverket om flyttning av högst 5 000 renar från de svårast drabbade områdena i Jämtland till betesmarker i Älvdalen för att nedbringa radioaktiviteten i renkropparna. Frågor om ersättning för minskat utbyte av fiske och jakt har icke behandlats av gruppen då dessa frågor i stor utsträckning berör andra grupper än de renskötande samerna. Förluster i samband med den ekonomiskt viktigaste jakten, av älg, ersätts som tidigare framhållits enligt den särskilda förordningen i ämnet.

Övriga frågor om ersättning till följd av minskat utbyte av jakt och fiske bereds, som tidigare nämnts, i regeringens kansli. Utskottet utgår från att de vidare frågor som innefattas i förslaget om utvecklingsstöd till samebyarna och om en plan för ett sammanhållet åtgärdsprogram är av den dimensionen att de görs till föremål för en samlad bedömning i den interdepartementala statssekreterargruppen. Denna torde även i övrigt vara rätt forum för samordning av åtgärder som berör flera departement. Utskottet betonar vikten av att arbetet sker med stor skyndsamhet och att ersättningsbesluten där så är lämpligt delegeras till vederbörande länsorgan. Näringsutskottet bör enligt jordbruksutskottets uppfattning föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna N104 yrkande 1, N107 yrkande 1 och N110 yrkande 2.

I övrigt bör de motionsyrkanden som framställts om riktlinjerna för ersättning icke föranleda något särskilt uttalande från riksdagens sida.

Med de modifikationer som föranleds av utskottets ställningstagande till motionerna N104, N107 och N110 i nu berörd del tillstyrker utskottet regeringens förslag till riktlinjer för ersättning på grund av radioaktivt nedfall.

I motion N104 yrkas att *prisstödet* till rennäringen räknas upp för innevarande budgetår. Utskottet får med anledning härav erinra om att riksdagen under budgetbehandlingen av innevarande års budget uttalade att prisstödet till rennäringen bör justeras årligen i enlighet med de principer som fastställts för Norrlandsstödet. Samtidigt godkändes regeringens förslag om prisstöd för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87:100 bil. 11, JoU 13 p. 10:1 och 3). Med anledning av riksdagsbeslutet har lantbruksstyrelsen i sin anslagsframställning för budgetåret 1987/88 äskat en höjning av anslaget till prisstöd åt rennäringen med 36 % eller 4,7 milj. kr. Enligt utskottets mening bör frågan om prisstöd icke blandas samman med anslaget för att täcka ersättningsbehovet till följd av reaktorkatastrofen i Tjernobyl. Motionen avstyrks således i nu berörd del (yrkande 3).

I motionerna N104 (c), N107 (m) och N110 (vpk) framställs yrkanden att riksdagen begär införande i skattelagstiftningen om s. k. *renkonto*. Med

anledning av nämnda motionsyrkanden får utskottet anföra följande.

JoU 1986/87:3 y

Samernas riksförbund har i sin tidigare redovisade framställning hemställt om en ändring av rennäringsens beskattning genom att renkonto införs från inkomståret 1986.

Till stöd för framställningen anförs att behovet av ett sådant konto – att jämföra med skogskontot – redan tidigare funnits men att det accentuerats till följd av konsekvenserna av det radioaktiva nedfallet. För det område som berörs av slakt- och försäljningsrestriktionerna är det av betydelse från såväl renägarnas som samhällets synpunkt att ökad slakt stimuleras, varigenom samhällets kostnader för utfodring och/eller transport av renar i motsvarande mån minskar. För det icke nedfallsdrabbade området gäller av andra skäl att stimulera till ökad slakt, framhåller riksförbundet. Den kassation av renar som kommer att ske innebär att renköttet förlorar marknadsandelar som det kan bli kostbart att ta igen senare. Genom ett ökat slaktunderlag kan nedgången från det nedfallsdrabbade området motverkas. Samtidigt kan enligt skrivelsen det redan tidigare kända behovet av minskat antal renar i bl. a. Norrbottens län tillgodoses.

Utskottet delar den uppfattning som framförts i såväl riksförbundets skrivelse som i motionerna att renägarna och staten efter Tjernobyl har ett gemensamt intresse av att antalet renar nedbringas. Utskottet finner det även angeläget att en ökad utslaktning under de närmaste åren icke skall få till följd en skärpt beskattning av de redan hårt drabbade renägarna. Utskottet utgår från att förslaget om införande av ett renkonto är ägnat att jämna ut beskattningen under åren. Näringsutskottet bör således enligt utskottets uppfattning tillstyrka motionerna i nu berörda delar.

Statens strålskyddsinstitut m. m.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl föranledde betydande insatser av bl. a. berörda myndigheter. Regeringen har också vidtagit åtgärder för att säkerställa en fullgod beredskap för framtiden. Bl. a. har energirådet fått i uppdrag att göra en översyn av beredskapen. Inom ramen för denna översyn har statens strålskyddsinstitut (SSI) i skrivelse den 15 augusti 1986 lämnat förslag till beredskapsförbättrande åtgärder. I förevarande del av propositionen tar miljöministern upp de åtgärder som bör behandlas under nionde huvudtiteln och som bör genomföras under innevarande budgetår. Åtgärderna innefattar bl. a. automatisering av institutets gammamätstationer, komplettering av befintliga mätinstrument på mejerier, utbildningsinsatser för befattningshavare i kommuner och länsstyrelser, information till allmänheten innefattande en informationsbroschyr till hushållen, resursförbättringar för att stärka beredskapen, forskning m. m. Sammanfattningsvis innebär de av SSI föreslagna åtgärderna en kostnad av 28 milj. kr., varav den svenska kärnkraftsindustrin föreslås svara för 3 milj. kr. genom en höjning av den särskilda avgiften som den betalar enligt förordningen (1976:247) om vissa avgifter till statens strålskyddsinstitut. Miljöministern finner SSI:s förslag väl avvägda. De föreslagna åtgärderna och uppdragen bör genomföras redan nu. Mot den angivna bakgrunden föreslår regeringen riksdagen att anvisa 25 milj. kr. på tilläggsbudget I till bidrag till statens strålskyddsinstitut.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag om anslag. Det tillstyrks således.

I några motioner framläggs förslag om utbyggnad av *mättningsresurserna* för den radioaktiva strålningen. Enligt motion N105 av Lars Werner m. fl. (vpk) bör påpekanden från generaltullstyrelsen om ökade resurser för kontroll av importerade grönsaker och andra livsmedel uppmärksammas (yrkande 6). I motion N108 (vpk) efterlyses som tidigare nämnts att mätinstrument installeras i de hårt drabbade kommunerna. Enligt motion N114 (c) bör ett landsomfattande förvarningssystem för radioaktiva olyckor upprättas (yrkande 4). Myndigheternas kompetens bör stärkas (yrkande 6). En monitor för radioaktivt jod bör placeras permanent i Gävle (yrkande 10).

Utskottet vill först beträffande strålningsmätberedskapen erinra om att flera olika, landsomfattande system enligt strålskyddsinstitutet fanns i beredskap när Tjernobylylyckan inträffade, nämligen SSI:s fasta mätstationer för gammastrålning, FOA:s fasta mätstationer för mätning av radioaktiva ämnen i luft, SGAB:s (Sveriges geologiska AB) flygmätningar och SSI:s mätningar av radioaktiva ämnen i mejerimjolk. Dessa mätsystem kunde snabbt sättas i gång, vilket ledde till att SSI redan 24 timmar efter larm kunde presentera en bedömning att de högsta nivåerna i landet för markbestrålning låg på ca 100 gånger bakgrundsstrålningen, en bedömning som visade sig hålla även när mer omfattande mätningar gjorts. De omfattande mätningarna var en huvudanledning till att utländska massmedia och ambassader sökte sig till Sverige som var det land som kunde erbjuda bäst information.

Den största svagheten i mätberedskapssystemet var enligt strålskyddsinstitutet att det förutsatte information i förväg om att utsläpp skett i omvärlden. Den snabbaste av komponenterna, SSI:s gammastationer, avlästes en gång per dygn, vilket alltså i sämsta fall kunde leda till en fördröjning av 24 timmar innan larm slogs efter det att en förhöjd strålnivå registrerats. Denna svarstid har nu minskats, och helautomatiska larmsystem är under konstruktion. En annan lärdom är att bättre resurser behövs för kompletterande lokala mätningar, t. ex. via kommuner och länsstyrelser. Detta håller nu på att utredas.

Den pågående utredningen av behovet av mätinstrument innefattar enligt vad utskottet erfarit även livsmedelsverkets samt miljö- och hälsoskyddsnämndernas behov av mätutrustning. Det torde i första hand ligga på livsmedelskontrollen att svara för att importerade livsmedel icke har för hög radioaktivitet. I den mån tullverket har behov av egna instrument bör överläggningar härom tas upp mellan myndigheterna. I nuvarande läge avråder strålskyddsinstitutet kommunerna från att skaffa sig egna instrument. Enligt institutets uppfattning finns det tillräcklig laboratorieexpertis för dagens behov. Vidare krävs det i många fall mycket ingående kunskaper för att rätt bedöma mätresultaten.

Enligt utskottets bedömning bör det ligga på de närmast berörda myndigheterna, nämligen strålskyddsinstitutet och livsmedelsverket, att bedöma behovet och placeringen av mätinstrument. Som framgår av propositionen och av vad som anförts i det föregående pågår en utbyggnad av mätresurserna, framför allt för att förbättra beredskapen inför ev. framtida olycksfall. Befattningshavare i kommuner och länsstyrelser skall utbildas i

mätteknik. Något uttalande i frågan från riksdagens sida med anledning av motionerna i nu berörd del påkallas icke, enligt utskottets mening.

I motionerna tas även upp en diskussion om behovet av *forskning* på olika områden som aktualiseras av det radioaktiva nedfallet efter Tjernobylyolyckan. Enligt motion N111 (c) bör särskilda forskningsresurser tilldelas olika forskningsinstitutioner i Umeå för att klarlägga såväl de omedelbara som långsiktiga effekterna av det radioaktiva nedfallet i den nordnorrländska miljön (yrkande 2). Enligt motion N114 (c) bör långsiktiga forskningsinsatser kring livsmedelsproduktion och de areella näringarna öka. I motion N115 (c) yrkas att forskningsprojekt startas på alla områden som avser vår livsmedelsförsörjning i samband med radioaktivt nedfall (yrkande 6). Motionärerna yrkar även att fiskeristyrelsens utredningsavdelning i Härnösand får i uppdrag att utföra forskningsprojekt om rehabilitering av fiskevatten i det mest nedfallsdrabbade området (yrkande 1). I motion N110 (vpk) lämnas förslag om riktad uppdragsforskning för framtagande av lämpliga typer av cesiumfritt renfoder, gärna som utvecklingsprojekt inom samebyarna (yrkande 3). Slutligen begärs i motion N108 (vpk) att en probleminventering görs i ett hårt drabbat område med fullständig redovisning över de problem och önskemål som människorna där upplever som mycket påtagliga och som på ett lämpligt sätt kan åtgärdas.

Utskottet finner för sin del att de förslag som framförs i motionerna i flera fall är väl underbyggda. Vi har nu ett sällan förekommande tillfälle att öka kunskaperna om radioaktiva ämnens uppträdande i naturen. Regeringen har också i propositionen föreslagit anslag till forskning och studier till en sammanlagd kostnad av 11,8 milj. kr. Bland dessa forskningsinsatser märks upptags- och omsättningsmätningar med inriktning på jordbruksmark, radioekologiska mätningar av bl. a. renlav, aktivitetsmätningar på regnvatten, dagvatten och reningsverk, beteendevetenskapliga studier (människors oro) samt projekt angående radioaktiva ämnen i renar m.m. De nu igångsatta forskningsprojekten syftar bl. a. till att få fram metoder för att minska upptaget av radioaktivt cesium m.m. i växter och djur som kan användas som livsmedel.

Enligt utskottets mening går den forskning som beskrivits i propositionen till stora delar i linje med förslagen i motionerna. Det torde i första hand åvila berörda myndigheter och forskningsorgan att prioritera ämnesområdena för forskningen. Någon ytterligare riksdagens åtgärd med anledning av motionerna synes icke erforderlig.

Stockholm den 18 november 1986

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Arne Andersson i Ljung (m), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Kerstin Gellerman (fp), Lennart Brunander (c), Jan Jennehag (vpk), Leif Marklund (s), Kaj Larsson (s) och Ivar Virgin (m).

JoU 1986/87:3 y

Avvikande meningar

1. Renkonto

Håkan Strömberg, Grethe Lundblad, Martin Segerstedt, Jan Fransson, Margareta Winberg, Leif Marklund och Kaj Larsson (alla s) anser att fjärde stycket på s. 10 bort ha följande lydelse:

Utskottet har förståelse för behovet av någon form av resultatutjämning vid en eventuellt onormalt hög utslaktning av ren med anledning av Tjernobylyolyckan. Detta behov har accentuerats av det klimat som just nu råder i Norrbotten och Västerbotten. Regn som fryser och bildar en tjock isskorpa på marken kan medföra att betning blir mycket svår. Det finns således flera skäl som nu talar för en utjämning av inkomster över flera år.

Den parallell som i sammanhanget dragits mellan skogskonto och renkonto är dock inte relevant. Bakgrunden till skogskonton är det faktum att skogsuttag görs med långa tidsintervaller medan renslakt normalt återkommer varje år med relativt obetydliga fluktuationer i inkomster som resultat. Enligt vad utskottet erfar medger nuvarande skatteregler, med både en gynnsam lagervärdering samt enligt supplementärregel I en förmånlig nedskrivning av lagret, en spridning av inkomsterna på flera år. Detta synes enligt utskottets mening tillgodose det behov som uppenbarligen finns i dag.

Utskottet vill även erinra om motion N108 av John Andersson (vpk) som visar på andra gruppers behov av stöd och hjälp som följd av kärnkraftsolyckan. Ett införande av renkonto för samerna skulle kunna bidra till en orättvisa gentemot dessa grupper i fjällområdena.

Utskottet avstyrker således, med hänvisning till det anförda, motionsyrkandena om införande av renkonto.

2. Riktlinjer för ersättning m. m.

Jan Jennehag (vpk) anser

dels beträffande *riktlinjerna för ersättning* att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Som framhålls" och slutar med "om förskottsbetalning" bort ha följande lydelse:

Som framhålls – – – (= utskottet) – – – om förskottsbetalning. Näringsutskottet bör föreslå riksdagen att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion N108.

dels beträffande *mättningsresurser* att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Enligt utskottets" och på s. 12 slutar "utskottets mening" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motion N105 är det angeläget att importerade lika väl som svenska grönsaker och andra livsmedel undersöks i strålningshänseende. Utskottet tillstyrker således yrkande 6 i motion N105. Utskottet biträder även förslaget i motion N108 att kommunerna i de mest drabbade områdena får tillgång till mätinstrument och att allmänheten ges tillfälle till gratis provtagning.

dels beträffande *forskning* att den del av utskottets yttrande på s.12 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "icke erforderlig" bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder de förslag om forskning som framförts i ett par motioner. Näringsutskottet bör således föreslå att riksdagen gör ett uttalande om angelägenheten av att en probleminventering görs i linje med vad som föreslagits i motion N108. En riktad uppdragsforskning för att få fram lämpliga typer av cesiumfritt renfoder bör utföras i enlighet med förslaget i motion N110.